

Kako zajednica odgovara na nasilje?

iStock

Ako iz jednadžbe izuzmemo policiju, što da radimo kada se dogodi nasilje? Nastane šteta, bol ili patnja, možda i dalje postoji **opasnost** za druge, možda nije jasno što se točno dogodilo, tko je počinio nasilje, a tko ga je pretrpio, a možda ne znamo ni kako definirati događaj ako ne koristimo policijski rječnik. Što sada?

Abolicija je proces koji neće početi odozgo, od vlasti, nego iz malih zajednica. Kako bismo se suočili s nasiljem, u zajednici mora postojati volja za tim. Neke se zajednice organiziraju u potrazi za **održivim načinima** adresiranja nasilnog ponašanja poučene življenim iskustvom i razvojem svijesti da policija ne može pomoći, nego odmoći. Primjerice, svijest o policijskom rasizmu i broju ljudi koji su zbog njega

ubijeni kad su tražili pomoć može potaknuti zajednicu da traži alternativna rješenja. **Okidač** može biti i neki nasilni događaj zbog kojeg se zajednica *ad hoc* organizira te traži način kako da se suoči s nasilnim činom i njegovim posljedicama te kako da na slične događaje reagira u budućnosti.

Važno je imati na umu određena načela, **temeljne postavke** oko kojih se zajednica slaže, odrediti što je za nju nasilje i tko, kako, kada i zašto reagira na njega. Neki od principa koje inicijativa INCITE! navodi su neoslanjanje na policiju, **prioritiziranje sigurnosti** osobe koja je doživjela nasilje te osvjestavanje činjenice da ne funkcionira svaka strategija nošenja s nasiljem u svakoj zajednici i situaciji. Zajednica određuje što joj je prihvatljivo i što je moguće provesti, a što nije. Ne postoje univerzalna rješenja kao što postoje u sadašnjem sustavu u kojem je (neučinkovito) rješenje uvijek zatvorska ili novčana kazna.

Nemamo svi isti **moralni kodeks**: nekima je prihvatljivo na nasilje odgovoriti nasiljem, nekima također, ali samo u iznimnim slučajevima, nekima nije ni u kojem slučaju; neki uvijek žele osvetu, neki samo u određenim kontekstima, nekima je to nedopustivo itd. Razne inicijative zagovaraju različita rješenja – **od empatije do osvete** – i nijedno nije točnije, ali zajednica mora odlučiti s kakvim se svojim postupcima može nositi, jesu li oni zaista abolicionistički, koja je njihova funkcija te u kakvom, na kraju krajeva, svijetu želi živjeti.

Pitanja koja postavlja INCITE! jesu kako da se pri provođenju strategija zajedničke odgovornosti ne pretvorimo u osvetničke grupe ili u malom **ne repliciramo sustav** koji pokušavamo izbjeći. Kako da se ne pretvorimo u neformalne odvjetnike obrane i optužbe, suce, naoružane žandare, nasilnike, policiju i, na koncu, u zatvorski sustav? Postoji li i dalje presumpcija nevinosti? Trebaju li nam dokazi i kakvi? Kako znati kome da vjerujemo? Kako da u borbi protiv državnog represivnog aparata i sami **ne postanemo opresori**? Radi se o jako skliskom terenu jer je jedini svijet u kojem smo ikad živjeli organiziran oko dihotomije počinitelj–žrtva i zakona i pravde koju provodi policija te sud. Teško je zamisliti i učiniti iskorak iz takve strukture, čak i na jezičnoj razini.

Inicijativa **The Northwest Network**, primjerice, napravila je vrlo vrijedan **dokument** koji može poslužiti kao početna točka kada se nasilje dogodi. Odrediti što se *stvarno* dogodilo nije uvijek jednostavno. Ako odabiremo ne lijepiti **etikete iz zatvorskog sustava** – npr. pljačka, silovanje, kriminalac, pedofil – jednostavno moramo razgovarati sa svima uključenima opisno, bez navedenih koncepata koji su najčešće prvoloptaški, jednoznačni, neizbrisivi i bez nijansi. INCITE! ističe da se ne radi o tome da se ne vjeruje onima koji su doživjeli nasilje, nego naglašava da i počinitelji nasilja često tvrde da su oni zapravo ti koji su ga doživjeli, što može biti istina, ali može biti i pokušaj manipulacije sustavom.

Prema spomenutom dokumentu koji se bavi nasiljem u intimnim odnosima, cilj je odrediti postoji li obrazac nasilničkog ponašanja koji služi za kontrolu i iskorištavanje moći nad partner(ic)om. The Northwest Network tvrdi da nije dovoljno samo proći spisak „zlostavljačkih ponašanja“ i utvrditi postoje li ona u odnosu, zato što svako ponašanje u određenom kontekstu može biti dio sustavnog nasilničkog obrasca. Za njih su izuzetne važnosti **kontekst, namjere i posljedice**, iskorištavanje privilegija i ranjivosti za manipulaciju krivnjom ili vršenje nasilja (npr. traženje izlika u ovisnosti ili „izazivanju“). Ta je trijada neizostavna u svakom slučaju, ali njezina se uloga dobro vidi na primjeru fizičkog nasilja jer pokazuje da nije svako nasilje isto, odnosno da je samoobrana nasilje koje osobi omogućava da preživi nasilje koje trpi.

Dokument funkcionira kao radni listić koji usmjerava, raslojava i situacije svjesno više ne čini **crno-bijelima**, osobito kada se bavi teškim pitanjima ostanka ili izlaska iz veze u kojoj postoji nasilje. Ne možemo zanemarivati kompleksnost intimnog nasilja, bilo da to činimo prebacivanjem krivnje na osobu koja doživljava nasilje ili automatskim isključivanjem iz društva osobe koja vrši nasilje.

Puno je jednostavnije misliti da nasilje mora rezultirati **isključivo završetkom odnosa**, da je nepromjenjivo i da je sve u odnosu loše. Nekada je, ali nekada nije, i ovakvi dokumenti služe kao smjernice za

dubinsku analizu i pomoć u određivanju toga mogu li se odnosi moći i nasilnički obrasci uz podršku restrukturirati i kako to učiniti sigurnim, naravno, samo **ako sve uključene osobe to žele** i spremne su za kontinuiran rad i promjenu. No ovaj dokument može služiti i kao pomoć u izlasku iz odnosa, kao smjernice za brigu o osobi koja je pretrpjela nasilje te za rad s osobom koja ga je počinila. Iako može zvučati opasno, valja osvijestiti da je nemoguće spriječiti sve loše ishode, ali da ono što policija radi – ne sprečava baš ništa.

Creative Interventions Toolkit

Koje su nam, dakle, strategije nošenja s nasiljem i njegova sprečavanja dostupne? “Uzimanje pravde u svoje ruke” ili “oko za oko, zub za zub” poprilično su raširene ideje **osvete** u društvu koje ne promišlja o

aboliciji zatvora. Zatvorski sustav se i temelji na **retributivnoj pravdi**, kazni iz osвете (ne na rehabilitaciji) – ako osoba počini zločin, platit će kaznu ili biti zatvorena kako bi patila kao i ljudi koje je povrijedila. U zatvoru su jednako i osobe koje su svjesno počinile fizičko nasilje i osobe koje su utajile porez, trgovale utjecajem, primale mito ili izazvale prometnu nesreću. Što društvo dobiva ako je političar u zatvoru zbog financijskih malverzacija? Što obitelj osobe poginule zbog obijesnog vozača dobiva njegovim sjedenjem u zatvoru i kako se ta osoba time mijenja? Čemu nam služi osveta?

Pravda izvan zatvorskog sustava može izgledati puno drugačije. Ako neka osoba doživi seksualno nasilje i svima u zajednici kaže tko joj je to učinio, postavi letke, prozove osobu na društvenim mrežama i posrami je, motivacija ne mora biti (samo) osveta, nego pokušaj da se **zaštiti zajednica** u budućnosti. Ako se počinitelju _ici nasilja zabrani dolazak na društvena događanja, izbací ga _ju se iz zajedničkih prostora, to zaista može imati utjecaj na sigurnost ljudi i sprečavanje nasilja – ono se ionako najčešće događa s ljudima koje poznajemo. Ako posljedica javnog prozivanja bude gubitak posla, **gubitak pozicije moći** koju je osoba zloupotrebljavala ili preseljenje u novi grad, također možemo govoriti o stvaranju sigurnijih prostora. No fokus je u ovim slučajevima isključivo na osobi koja je pretrpjela nasilje te potencijalnim novim žrtvama, a kao i u zatvoru, u potpunosti se ignorira osoba koja vrši nasilje. Imamo li strpljenja i za nju?

Inicijativa **Creative Interventions** donosi primjere iz vlastitog rada te objavljuje svjedočenja osoba koje su doživjele nasilje te su surađivale sa zajednicom umjesto s policijom, ali i onih koje su počinile nasilje. Zanimljiv je potonji primjer osobe koja je na *partyju* pijana i bez pristanka „zgrabila nekoga sleđa“ (*grabbed somebody from behind*). Treba uzeti u obzir da ovdje čujemo samo jednu stranu priče, ali ono što saznajemo jest da je osoba bila voljna preuzeti odgovornost, promijeniti svoje ponašanje i surađivati s osobama iz zajednice koje su provodile program.

Narednih godinu i pol od nje se stalno (ponekad nasilno) zahtijevalo da napušta sve prostore u kojima se našla te da izbjegava ljude iz zajednice; njezinoj partnerici koja nije imala gdje živjeti nije se dopustilo da se useli u novi stan jer su u vezi i to što je osoba promijenila ponašanje više nije bilo važno, kao da **rehabilitacija** nije moguća. Činilo se da joj je kvaliteta života jako narušena te da je zauvijek izbačena iz zajednice. Ova situacija pokazuje da je ova strategija funkcionirala kao zaštita zajednice, ali i da je treba provoditi oprezno, jer u obzir treba uzeti i **proporcionalnost** štete i sankcija. Osim toga, oni koji počinu nasilje i žele surađivati zaslužuju pravo na promjenu i povratak u društvo, ne da, kao i u sustavu koji imamo, zauvijek nose etiketu.

Pitanje je i kakve su posljedice ako počinitelja_icu nasilja javno **posramljujemo** u zajednici te ju on_a napusti i **preseli** se u drugi grad ili državu. INCITE tvrdi da posramljivanje, prema iskustvima nekih inicijativa koje su koristile tu strategiju, rezultira novim nasiljem. Nadalje, osobe koje su pogođene nasiljem sada više nisu u doticaju s njim_njom, ali osoba selidbom bježi od odgovornosti i u novoj, nezaštićenoj zajednici može ponovno počinuti nasilje. Neki ljudi odabiru slijediti osobu i svakoj novoj zajednici – u mjestu u kojem živi ili na poslu na kojem radi – dati do znanja što se dogodilo, što može imati učinak, ali neće nužno promijeniti osobu.

Kako bi se osoba zaista uspjela promijeniti, rad s njom trebao bi biti **dugotrajan, fokusiran** i iziskivati puno truda. No pitanje je kakva smo zajednica odabrali biti i što je za nas pravda – jesmo li zajednica koja stvarno želi promjenu za sve članove_ice društva ili želi zaštititi samo svoju zajednicu i izolirati bivšeg_u člana_icu. **Creative Interventions Toolkit** donosi velik niz vrlo korisnih i raznovrsnih primjera, modela i razrađenih koraka u borbi protiv nasilja koji se nedvosmisleno opiru osveti, izolaciji i vraćanju istom mjerom. Njihove intervencije u službi su „**suosjećanja i povezivanja** s osobom koja čini štetu“, odnosno „način da pozovemo osobu koja čini štetu da sudjeluje u procesu

preuzimanja odgovornosti i da to u konačnici shvati kao nešto korisno za nju, kao i za druge u zajednici“.

Zaista postoje strukturirani i promišljeni materijali i izvori koji se mogu **implementirati u zajednici** koja se odluči uhvatiti u koštac s nasiljem, pa ću iz mnoštva primjera koje navodi **INCITE!**, uz dosad spomenute, navesti još nekolicinu o čijoj se korisnosti može promišljati:

- održavati redovne sastanke zajednice s počiniteljem_icom nasilja kako bi preuzeo_la odgovornost (engl. **accountability sessions**) i kako bi se pratio napredak;
- **edukacija** članova_ica obitelji osobe koja je doživjela nasilje kako bi ju se moglo bolje podržati; **podrška** koja odgovara na stvarne potrebe određene osobe (npr. psihološka, financijska);
- konfrontirati počinitelja_icu na mjestu gdje će biti **osramoćen_a** (npr. na poslu), postaviti plakate, dijeliti letke, na neki način utjecati na njegovu_njezinu financijsku situaciju ili društvenu moći (npr. otkaz, bojkot);
- satovi **kolektivne samoobrane** i radionice koje uče kako zajednički intervenirati ako svjedočimo nasilju ili kako ga deeskalirati; satovi nenasilne komunikacije itd.;
- odabrati osobe koje imaju **moć i utjecaj u zajednici** kako bi pomogle sa strategijama preuzimanja odgovornosti ili mogu i znaju intervenirati u slučaju nasilja (npr. iskoristiti društvenu moć ili fizičku snagu pojedinaca_ki).

Iako se čini da je nemoguće napraviti sustavnu promjenu značajnih razmjera, negdje treba početi. Ako već nismo, svi ćemo se sigurno susresti s nekim oblikom nasilja. Neizbježno, netko će ga iz naše zajednice doživjeti ili počiniti i bit će bolno i teško, jer možda to bude netko tko nam je blizak ili to budemo mi, a policija nam ne može i neće pomoći. Važno je kako se postavimo prema tome kada se dogodi i što ćemo odabrati: ostati unutar nepravednog osvetničkog sustava koji ne

funkcionira ili se zaista potruditi i pokušati stvoriti **snažnu, njegujuću i odgovornu zajednicu** koja zapravo uspijeva štititi svoje članove_ice, stvara mrežu podrške za sve uključene i mijenja svoj mikrosustav.

Pročitajte i ostale tekstove temata:

- **Opasni kriminalci i dovoljno dobre žrtve**
 - **Zakon kao zločin iz mržnje?**
 - **Što slavimo na Prajdu okruženi policijom?**
 - **Ne zovi, mala, 92**
-

Tekst je nastao uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

abolicija zatvora

feminizam

LGBTIQ

Mak Maslač

